

Taustaa

Maailmanlaajuinen yksimielisyys ympäristökysymysten – etenkin ilmastonmuutoksen ja sen riskien – käsittelyn tarpeellisuudesta on vähitellen kasvamassa, ja tässä yhteydessä keskitytään luonnonvarojen niukkuuteen, ilmasto-olojen epävarmuuteen, yhteiskunnalliseen epäjärjestykseen ja suuriin taloudellisiin kustannuksiin. Tietoisuus ympäristökysymysten erilaisista vaikutuksista naisiin ja miehiin ja tavoista, joilla sukupuolten epätasa-arvo heikentää naisten kykyä reagoida näihin uhkiin, on lisääntymässä, ja sitä vahvistavat havainnot naisten ja miesten erilaisista kulutustottumuksista.

Ilmastonmuutoksen vaikutusten lieventäminen EU:ssa yleisesti

toteutetaan toimia, jotka koskevat energiatehokkuutta, kestävää liikennettä ja hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia sekä EU:n urauurtavaa roolia ilmastonmuutosta käsittelevissä kansainvälisissä sopimuksissa.

Euroopan unionin neuvoston päätelmissä (kesäkuu 2012)

- korostetaan tarvetta parantaa kiireellisesti sukupuolten tasa-arvoa ilmastonmuutoksen hillitsemistä koskevassa päätöksenteossa varsinkin liikenne- ja energia-aloilla
- korostetaan, että sukupuoleen perustuvat ennakkoluulot ja stereotypiat pitävät osaltaan yllä sukupuolen mukaan eriytyntä koulutusjärjestelmää ja työmarkkinoita, mukaan lukien ilmastonmuutoksen hillitsemisen kannalta kaikkein tärkeimmillä vihreän talouden aloilla (kuten liikenteen ja energian aloilla).

Euroopan parlamentti (2007–2012)

- kehottaa komissiota ja neuvostoa varmistamaan, että ilmastonmuutosta koskevilla toimilla ei ole kielteistä vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon, ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ilmastopolitiikassa
- ehdotetaan siirtymistä ”vihreään talouteen” ja kehoitetaan tutkimaan, miten siirtyminen vihreään talouteen vaikuttaa naisiin ja naisten rooliin siirtymässä.

Euroopan komissio

pitää energiaa ja liikennettä ensisijaisina alueina (KOM(2013) 216 lopullinen).

Pekingin toimintaohjelman strategiset tavoitteet ja EU:n indikaattorit

- K.1.** Saada naiset osallistumaan aktiivisesti ympäristöä koskevaan päätöksentekoon kaikilla tasoilla.
- K.2.** Sisällyttää sukupuolinäkökulma kestävästä kehityksen politiikkaan ja ohjelmiin.
- K.3.** Vahvistaa tai luoda kansalliselle, alueelliselle ja kansainväliselle tasolle tarvittavia mekanismeja, joilla arvioidaan kehitys- ja ympäristöpolitiikan vaikutuksia naisiin.

Tätä keskeistä ongelma-aluetta koskevat indikaattorit kehitettiin äskettäin neuvoston puheenjohtajavaltiona toimineen Tanskan aloitteesta. Koska ympäristöhaasteet ovat tärkeitä naisten tilanteelle, näissä indikaattoreissa keskitytään vaikutusvaltaan, joka naisilla on tärkeillä ilmastonmuutosta, etenkin ilmastonmuutoksen vaikutusten lievittämistä, koskevilla päätöksentekoareenoilla. Lisäksi niissä arvioidaan naisten ja miesten osuutta luonnontieteiden ja tekniikan aloilla ja analysoidaan sukupuolenmukaista eriytymistä koulutusvalinnoissa. Pekingin toimintaohjelman ongelma-alueen K toista ja kolmatta strategista tavoitetta koskevia indikaattoreita ei ole vielä saatavilla. Näitä tavoitteita – sukupuolinäkökulman parempaa sisällyttämistä ympäristöpolitiikkaan ja -ohjelmiin – on näin ollen vielä käsiteltävä.

Euroopan tasa-arvoinstituutin perustama tietokanta ”Women and men in the EU – facts and figures” sisältää uusinta tietoa näistä indikaattoreista. Se on saatavilla osoitteessa: <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

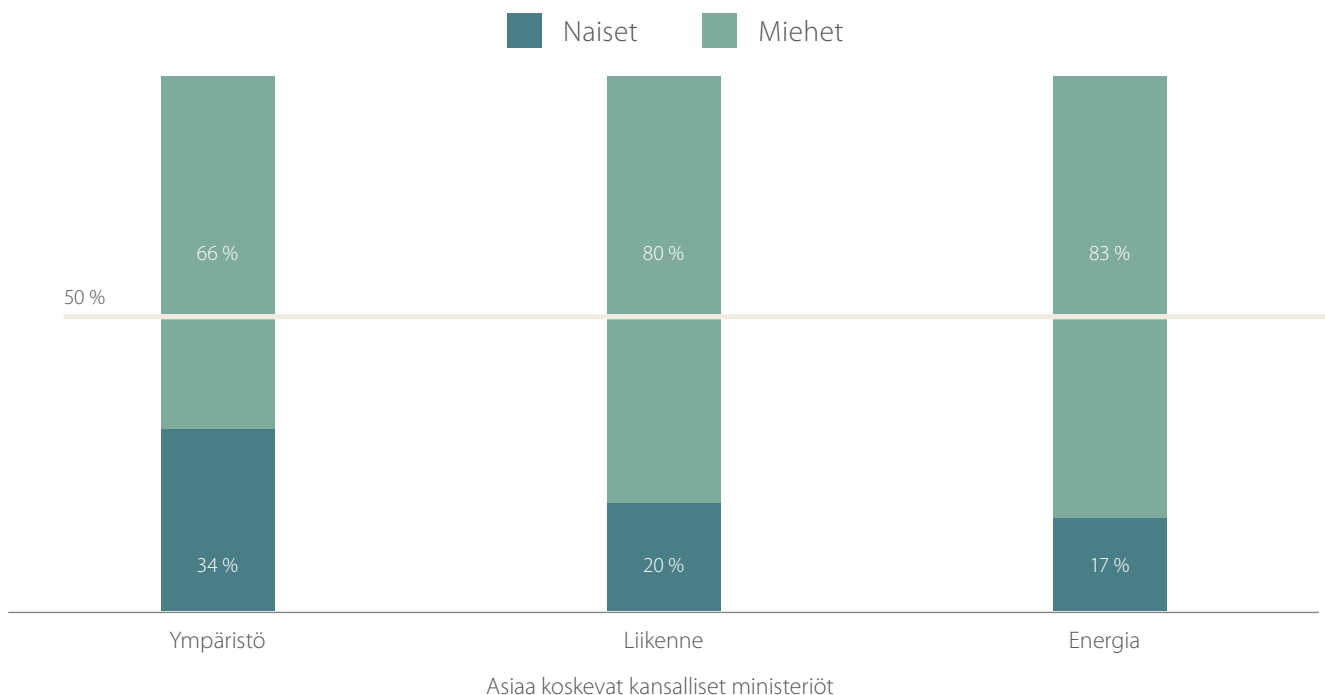
Havainnot EU:n laajuisista tiedoista

Hidasta edistystä naisten osallistumisessa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon

Naisten osallistuminen strategiaan ilmasto- ja ympäristöasioissa on paitsi välttämätöntä demokratian kannalta myös elintärkeää, kun otetaan huomioon, miten ympäristöpolitiikka ja -toimet vaikuttavat naisiin ja miehiin. Enemmistö päätöksentekijöistä EU:ssa tällä alalla on

NAISTEN PROSENTTIOSUUS KORKEAN TASON TEHTÄVISTÄ KANSALLISISSA MINISTERIÖISSÄ, 2011

Lähde: EIGE, Gender Equality and Climate Change, 2012.

miehiä, ja ilmastonmuutosta käsittelevien kansallisten ministeriöiden ylimmät virkamiehet ovat pääosin miehiä. Naisia oli ministereistä 19 prosenttia ja ylimmistä hallintovirkamiehistä 34 prosenttia ympäristö-, energia- ja liikenneasioita käsittelevissä ministeriöissä EU:ssa vuonna 2013.

Naiset pääsevät helpommin korkeisiin asemiin ympäristöalalla kuin energia- ja liikennealalla. Vuonna 2011 naiset olivat parhaiten edustettuina ympäristöministeriössä, joissa heillä oli noin kolmannes ministeriöiden korkean tason tehtävistä (34 %).

Samaan tapaan naiset ovat edelleen aliedustettuina EU:n laajuisissa ilmastoalan elimissä. Vuonna 2013 naisilla oli noin neljännes (27 %) päätöksentekotehtävistä asiaa käsittelevissä Euroopan komission pääosastoissa.

Naiset ovat selvästi paremmin edustettuina ilmastokysymyksiä käsittelevissä Euroopan parlamentin valiokunnissa (2010–2014): heidän osuutensa asianomaisten valiokuntien jäsenistä on 38 prosenttia, ja parhaiten edustettuina naiset ovat ympäristöasioissa, sillä heitä on 49 prosenttia ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunnan jäsenistä.

Lasikatko näyttää vaikuttavan edelleen sekä kansallisella että EU:n tasolla, sillä naisten suhteellinen osuus korkeimman tason tehtävistä on pienentynyt.

Naisten määrä ilmastonmuutosta koskevassa kansainvälisessä päätöksenteossa on kasvanut

Naiset ovat saavuttaneet eniten edistystä tärkeimmässä YK:n ilmastoalan elimissä, etenkin ilmastonmuutosta

koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen avustavissa toimielimissä, joissa naisten edustus lisääntyi tasaisesti vuosina 2009–2012.

YK:n ilmastosopimuksen osapuolten konferenssin valtuuskunnissa naisten määrä on myös kasvanut viimeisten viiden vuoden aikana, joskaan ei kovin paljon: 36 prosentista (2004–2008) 39 prosenttiin (2008–2012).

Tekniikkaan liittyvät tutkimukset ovat edelleen miesvaltaisia

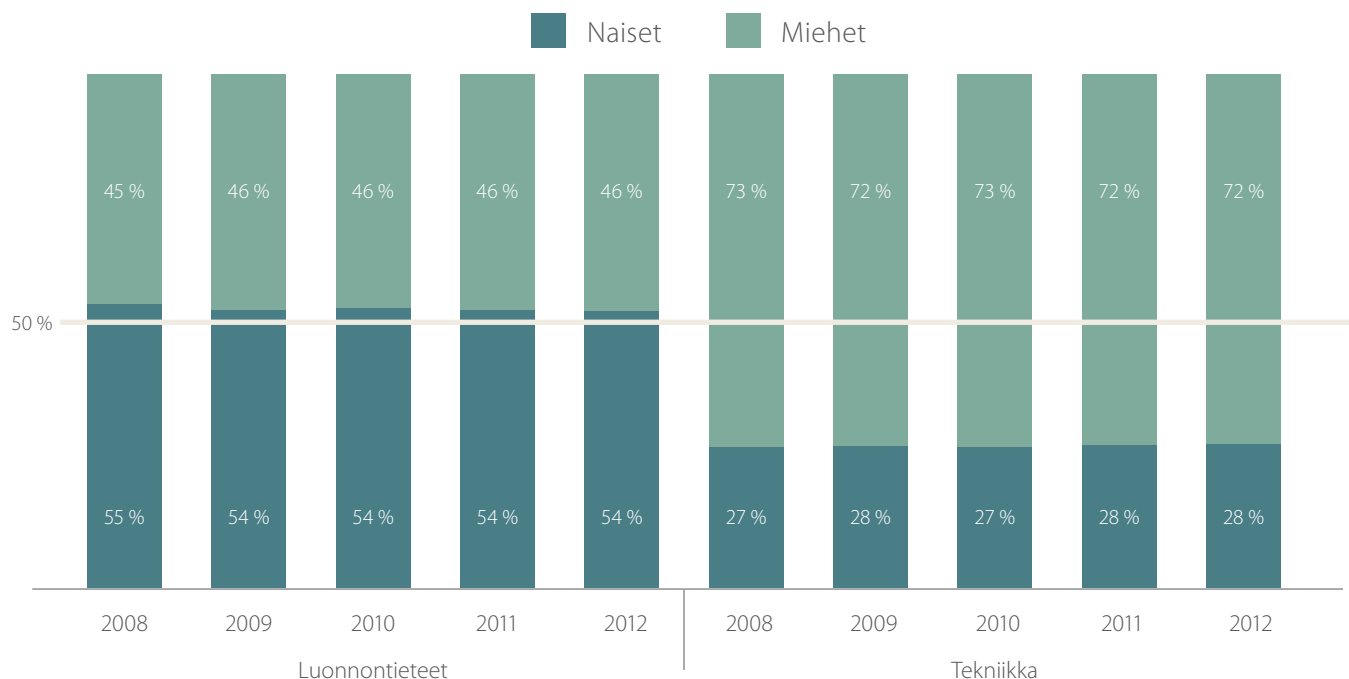
Uraa ympäristö-, energia- ja liikennealoilla tukee tyypillisesti koulutus jollakin seitsemästä alasta – jotka luokitellaan joko luonnontieteisiin (biotieteet ja luonnontieteet) tai tekniisiin aloihin (tekniikka ja tuotanto, valmistus ja prosessointi, arkkitehtuuri ja rakentaminen, kuljetuspalvelut ja ympäristönsuojelu). Koko EU:n alueella luonnontieteissä sukupuolten edustus on hyvin tasapainoista, vaikka tekniikkaan liittyvät tutkimukset ovatkin edelleen miesvaltaisia.

Sen oletuksen perusteella, että työn saaminen ympäristöön liittyvillä aloilla edellyttää pätevyyttä edellä mainituilla aloilla, naisilla on pienet tai rajalliset mahdollisuudet työllistyä ja edetä uralla näillä teollisuudenaloilla. Vuonna 2010 naisia oli vain viidennes (22 %) sähkö-, kaasu-, höyry- ja ilmastointialan, kuljetusalan ja varastointialan työntekijöistä EU:ssa.

Koulutuksen tuoma pätevyys ei välttämättä ole ainoa este naisten osallistumiselle ja etenemiselle energia- ja liikennealoilla. Muita tekijöitä ovat muun muassa edelleen vaikuttavat sukupuolistereotyytiat, paine matkustaa paljon ja naisten kannalta epäsuotuisa työympäristö.

NAISTEN PROSENTTIOSUUS LUONNONTIETEIDEN JA TEKNISTEN ALOJEN KORKEAKOULUTUTKINNON SUORITTANEISTA, 2008–2012

Lähde: Eurostat, Education statistics.

Voidaan kuitenkin olettaa, että koulutus ja harjoittelu teknisellä alalla helpottaa työllistymistä näille teollisuudenaloille. Naisten aliedustus näiltä aloilta valmistuneiden joukossa toimii siten esteenä Eurooppa 2020 -strategian toteutumiseksi, jossa pyritään vähentämään työmarkkinoiden segmentoitumista eri ryhmien osalta.

Lisäksi se vaarantaa naisten ja miesten tasa-arvostrategian (2010–2015), jossa tunnustetaan sekä koulutuksen että työmarkkinoiden sukupuolenmukainen eriytyminen keskeiseksi sukupuolten välisen palkkaeron syyksi, tavoitteiden saavuttamisen.

Hyödyllisiä aloitteita:

Jäsenvaltioissa on käytetty moninaisia lähestymistapoja sukupuolinäkökulman sisällyttämiseen ympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Itävallan ilmasto-ohjelmassa edistettiin naisten aktiivista osallistumista ympäristöpolitiikkaa koskevaan päätöksentekoon ja sukupuolinäkökulman sisällyttämistä siihen. Itävallassa Wienin kaupunki on käyttänyt sukupuolinäkökulman huomioon ottavaa suunnittelua yli 20 vuoden ajan, ja sukupuoleen liittyvät aiheet on sisällytetty hyvin kaupunkisuunnitteluun. Saksassa liittovaltion ympäristö-, luonnonsuojelu-, rakennus- ja reaktoriturvallisuusministeriö noudattaa sukupuolten tasa-arvon perusperiaatetta sekä omaan toimivaltaansa kuuluvissa asioissa että rahoittaessaan hankkeita yhteistyökumppaneidensa kautta.

Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista sovellettiin aiempaa laajemmin Liettuassa, jossa naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia koskeissa kansallisissa ohjelmissa on käsitelty naiseen ja ympäristöön liittyviä kysymyksiä vuodesta 2003 lähtien. Tässä yhteydessä on edistetty kansalaisjärjestöjen välistä yhteistyötä sisällyttämällä tasa-arvo-kysymykset ympäristöhankkeisiin ja hallitusjohtoisilla ympäristöohjelmilla, joihin sisältyy mahdollisuus hyötyä tasavertaisesti näiden hankkeiden tuloksista. Sloveniassa vuosina 2007–2013 toteutetussa maaseudun kehittämissuunnitelmassa edistettiin järjestelmällisesti yhtäläisiä mahdollisuuksia ja kaikkien toimien saatavuutta. Myöhemmin hyväksyttiin vuosiksi 2014–2020 uusi maaseudun kehittämissuunnitelma, jossa pyritään kestävyttä koskeviin tavoitteisiin. Maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskevia toimia käytetään parantamaan elinoloja ja lisäämään sukupuolten tasa-arvoa. Tšekissä ympäristöministeriö laati vuonna 2010 lähestymistavan sukupuolten tasa-arvonäkökulman sisällyttämiseksi hankkeisiin ja suunnitelmiin, joilla on merkittäviä vaikutuksia ympäristöön, kuten rakentamista, kaupunkien viheralueita tai kuljetuspalveluja koskeviin suunnitelmiin, esimerkiksi sellaisten aineiden, jotka vaikuttavat haitallisesti etenkin naisten terveyteen, poistamiseen ja niiden ympäristöön pääsemisen estämiseen.

EDISTYSASKELIA JA NIIDEN ESTEITÄ ONGELMA-ALUEELLA K: NAISET JA YMPÄRISTÖ

EDISTYSASKELIA

- Naisten edustus ympäristöä koskeissa päätöksentekotehtävissä ja YK:n ilmastomuutoksen puitesopimuksen avustavien toimielinten kansainvälisissä valtuuskunnissa (UNFCCC) on parantunut.
- Naisten osuus ympäristöalan tutkinnon suorittaneista ja ammattilaisista on lisääntynyt.
- Painotetaan keskusteluja ilmastomuutoksen ja sukupuolen keskinäisestä suhteesta.
- Jäsenvaltiot pyrkivät lisäämään naisten määrää luonnontieteiden ja tekniikan alan koulutuksessa.

HINDERNISSE

- Ilmastomuutoksen kaltaiset maailmanlaajuiset haasteet vaikuttavat eri tavalla naisiin ja miehiin.
- Naiset ovat aliedustettuina ympäristöä koskevassa päätöksenteossa kaikilla tasoilla (kansallisella, EU:n ja kansainvälisellä tasolla).
- Naiset ovat aliedustettuina kaikissa ympäristöön liittyvissä tutkimuksissa ja etenkin energiaan ja liikenteeseen liittyvissä tutkimuksissa, ammateissa ja poliittisissa tehtävissä.
- Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen ympäristöpolitiikassa on haastavaa, ja sukupuoleen liittyviä tavoitteita sisällytetään harvoin ympäristöstrategioihin.
- Ymmärrys sukupuolinäkökulmat huomioon ottavasta energiantuotannosta ja sukupuolittuneista kulutustottumuksista on vajavaista.

EU:n tulevan toiminnan suuntaviivoja

- Saadaan parempi käsitys sukupuolen ja ympäristön välisestä suhteesta, jotta ymmärretään ympäristöpolitiikan tai -ohjelmien vaikutusta naisiin ja miehiin.
- Valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulma tehokkaasti, kun reagoidaan maailmanlaajuisiin haasteisiin (esim. ilmastomuutokseen ja vihreään kasvuun).
- Tunnustetaan, että naiset voivat olla miehiin verrattuna haavoittuvampia ilmastomuutokselle, ja tarkastellaan erityisesti sen vaikutusta vähemmistöryhmiin kuuluviin naisiin.
- Tuetaan suunnitelmien sukupuolisensitiivisyyttä tasapainottamalla naisten edustusta päätöksentekotehtävissä naisten tarpeiden ja panoksen huomioon ottamiseksi.

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE)

Das Europäische Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist das EU-Kompetenzzentrum für Gleichstellungsfragen. Das EIGE unterstützt politische Entscheidungsträger und alle relevanten Einrichtungen in ihren Bemühungen zur Verwirklichung der Gleichstellung von Naiset und Mieheln in Europa und darüber hinaus, indem es spezifisches Fachwissen sowie verlässliche und vergleichbare Daten zur Gleichstellung in Europa bereitstellt.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu>

Das Ressourcen- und Dokumentationszentrum (RDC) des Europäischen Instituts für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist ein innovatives und praktisches Instrument, das dabei hilft, wichtige Ressourcen zur Geschlechtergleichstellung zu identifizieren und unter den an der Gleichstellungspolitik und -praxis interessierten Personen erleichtert und einen Online-Bereich für Diskussionen und Debatten bietet.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontakt:

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITAUEN
Tel. +370 521574-44/00

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-271-6

doi:10.2839/19511

MH-04-15-022-FI-N